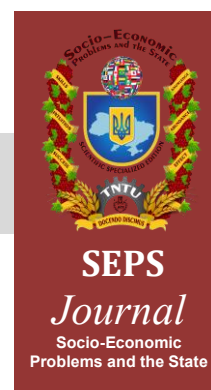

ISSN 2223-3822

Fedyshyn, I. & Pohaidak, R. Globalization as a concept and historical phenomenon: evolution of the term and its modern interpretation. *Socio-Economic Problems and the State* (electronic journal), Vol. 32, no. 1, pp. 146-156. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2025/25fibimi.pdf>

SEPS

Journal

Socio-Economic
Problems and the State

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК КОНЦЕПТ І ІСТОРИЧНЕ ЯВИЩЕ: ЕВОЛЮЦІЯ ТЕРМІНУ ТА ЙОГО СУЧАСНЕ ТРАКТУВАННЯ

Ірина ФЕДИШИН

Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна
e-mail: ira.fedyshyn@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5531-4566>

Роман ПОГАЙДАК

Тернопільський кооперативний
фаховий коледж
вул. Руська, 17, м. Тернопіль, 46001, Україна
e-mail: r.pogaydak@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-7300-2983>

Article history:

Received: May
1st Revision: May
Accepted: May

JEL classification:

F6
Z30

UDC:

338.48

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd.2025.01.146>

Анотація: У статті здійснено комплексний аналіз поняття «глобалізація» з акцентом на його історичне становлення, концептуальну еволюцію та міждисциплінарну природу. Визначено етимологічне походження терміну від латинського *globus*, що в подальшому набув семантичного розвитку у французькому варіанті «мондіалізація», а згодом був витіснений англомовним терміном «globalization». Показано, що хоча в деяких мовах ці терміни ототожнюються, в науковому дискурсі глобалізація трактується як новий етап світової інтеграції, який передбачає розмивання національних кордонів і посилення транснаціональних економічних, політичних та культурних зв'язків.

У дослідженні розглянуто витоки процесів глобалізації ще у XVIII–XIX століттях, пов'язані з розвитком транспортних і комунікаційних технологій, що сприяли зростанню міжнародної торгівлі та туризму. Значна увага приділена періоду другої половини XX століття, коли після Другої світової війни відбувалося стрімке зростання глобальної економіки, посилене діяльністю таких інституцій, як Європейський Союз і міжнародні торговельні організації. Окремо розглядається роль Інтернету як рушійної сили Третьої промислової революції, що забезпечив новий рівень глобальної інтеграції виробничих і наукових процесів.

Проаналізовано сучасні наукові публікації, в яких простежуються нові інтерпретації глобалізації, зокрема в умовах пандемії COVID-19, військових конфліктів, регіоналізму та постглобалізаційної трансформації. Подано результати дослідження щодо «деглобалізації» та «реглобалізації». Зроблено висновок, що українські науковці також активно досліджують глобалізацію, переважно аналізуючи її вплив на Україну та її місце у світі, особливо зважаючи на поточні події. Наведено класифікацію основних сфер глобалізації (економічна, політична, культурна) та вказано на зростання негативного глобального впливу. Зроблено висновок, що глобалізація є не лише економічним, а й складним культурно-соціальним і політичним явищем, яке продовжує трансформуватись, зберігаючи свою багатовимірність і амбівалентність у світовому контексті.

Ключові слова: міжнародна торгівля, глобалізація, мондіалізація, деглобалізація, реглобалізація, Третя промислова революція, економічні операції, туризм.

Федишин І., Погайдак Р. Глобалізація як концепт і історичне явище: еволюція терміну та його сучасне трактування. Соціально-економічні проблеми і держава. 2025. Вип. 1 (32). С. 146-156. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2025/25fibimi.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

У сучасному світі, який стає дедалі більш тісно пов'язаним, глобалізація виступає силою, що активно перетворює ландшафт різноманітних галузей, національних економік і суспільств у цілому. Її вплив глибоко проникає в усі сфери життєдіяльності, починаючи від фундаментальної харчової промисловості та закінчуючи складними системами міжнародної торгівлі й сферою освіти. Цей процес породжує як нові перспективи та можливості для розвитку, так і створює значні виклики, з якими доводиться стикатися як окремим країнам, так і кожній людині зокрема. Безперечно, можна стверджувати про багатогранний і глибокий вплив глобалізаційних процесів на ці ключові сфери. Ретельний аналіз дозволяє висвітлити їхній трансформаційний характер, а також складні питання та суперечності, які вони неминуче породжують.

Технічний прогрес, який є невід'ємною складовою глобалізаційних процесів, значною мірою ускладнив механізми контролю за діяльністю бізнесу та сприяв широкому впровадженню новітніх підходів до управління підприємствами на глобальному рівні. Одним із помітних наслідків цієї трансформації стало збільшення масштабів урбанізації - зростаюча кількість людей мігрує до великих міст і розвинених регіонів у пошуках кращих можливостей, що, у свою чергу, призводить до збільшення попиту на продукти швидкого приготування та послуги обслуговування. Поява сучасних інформаційних технологій, цифрових інструментів та електронних комунікацій створює безпрецедентні потреби та запити, яких не знало людство раніше. Зокрема, у ресторанному бізнесі кібертехнології стали ключовим інструментом, який сприяє впровадженню інноваційних цифрових рішень. Ці рішення покликані оптимізувати щоденну операційну діяльність закладів, підвищити якість обслуговування клієнтів, забезпечити ефективне управління ресурсами та сприяти сталому розвитку підприємств харчової галузі в умовах глобалізованої економіки.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Публікації часто аналізують стійкість глобальних ланцюгів поставок, вплив обмежень на пересування людей та товарів, зміни у міжнародній торгівлі та інвестиціях. З'явилися роботи, що досліджують поняття «полікризи» економічної глобалізації, яка є результатом взаємодії кількох криз (згідно з деякими джерелами).

Водночас, термін продовжує використовуватися для опису триваючих процесів інтеграції, зокрема у сферах цифрових технологій, культурного обміну та поширення інформації. Дослідження цього періоду вивчають, як глобалізація впливає на різні аспекти життя – від бізнес-стратегій транснаціональних корпорацій до національної безпеки та соціальної нерівності.

Зокрема, Манфред Б. Стегер - провідний дослідник глобалізації, у шостому виданні книги «Globalization: A Very Short Introduction», переглянув та проаналізував визначення терміну з урахуванням останніх подій та наукових дебатів [18].

Книга «Understanding Globalisation: Challenges and Prospects» [15], під редакцією Нірмала Джиндала (Nirmal Jindal) та Камала Кумара (Kamal Kumar), містить розділи різних авторів, які аналізують концепцію глобалізації з різних точок зору, її економічні, політичні, культурні та інші виміри.

Аналіз вітчизняних останніх досліджень та публікацій показує, що термін «глобалізація» активно досліджувався, але переважно не як самоціль (аналіз самого терміна), а в контексті його впливу на різні сфери життя України, особливо зважаючи на виклики останніх років, включаючи пандемію COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії.

Варто вказати, що на сьогоднішній день існує мало наукових досліджень, які б виключно зосереджувалися на лінгвістичному чи історичному аналізі самого терміна

«глобалізація», багато робіт українських вчених [1, 3, 4, 5] включають аналіз сутності глобалізації, її визначень та проявів у контексті своїх предметних досліджень, розглядають її як феномен або процес.

Важливо зазначити, що в період 2020-2025 років акцент змістився з обговорення базового визначення терміна на аналіз трансформації процесів, які він описує, та його релевантності в умовах зростання невизначеності та кризових явищ. Тому аналіз терміна часто вбудований у дослідження конкретних аспектів сучасної глобалізації.

3. Невирішені раніше частини загальної проблеми.

Глобалізація стала однією з найвизначніших і наймасштабніших тенденцій сучасності - складним, багатовимірним явищем, яке охоплює економічні, політичні, культурні й технологічні аспекти життя. Незважаючи на те, що сам термін «глобалізація» увійшов до активного наукового й суспільного вжитку лише наприкінці ХХ століття, насамперед із 1990-х років, процеси, які він описує, мають глибоке історичне коріння. Вони почали проявлятися задовго до формального окреслення цього поняття - через міжнародну торгівлю, міжкультурні обміни, колонізацію, міграцію та поширення технологічних інновацій. Таким чином, хоча глобалізація як концепція є відносно новою, сам феномен глобального переплетення людських доль, ідей та ринків має тривалу й складну еволюцію.

4. Постановка завдання.

Станом на 2007 рік - лише за рік до початку масштабної глобальної фінансової кризи - обсяги світової торгівлі досягли безпрецедентних масштабів. У порівнянні з 1997 роком, міжнародна торгівля зросла приблизно вдвічі, у шість разів перевищила рівень 1972 року і була аж у 32 рази вищою, ніж у 1950 році [10]. Така динаміка свідчить про вражаючі темпи розширення глобальних економічних зв'язків і комерційної інтеграції, які стали характерною рисою світової економіки з 1990-х років. Стрімке зростання обсягів міжнародної торгівлі є не просто статистичним фактом - воно становить одну з ключових ознак глобалізаційного процесу, що поступово охопив більшість країн світу. Саме ці вражаючі показники, які засвідчують трансформацію світового економічного порядку стали поштовхом для здійснення дослідження що стосується появи і розвитку такого поняття як «глобалізація». Мета статті спрямована на виявлення передумов та етапів становлення поняття «глобалізація» в науковому та публічному дискурсі, що дозволяє краще зрозуміти механізми її розвитку і вплив на сучасну економічну систему. Це включає виявлення перших згадок, ключових моментів його поширення та змін у розумінні протягом часу. Метою дослідження також є охоплення періодів, що передували появі самого терміна, і аналізу, які економічні, політичні, соціальні та культурні зрушення заклали підґрунтя для сучасного розуміння глобалізації. Це включає дослідження ролі Великих географічних відкриттів, промислових революцій, розвитку транспорту та комунікацій, світових воєн, розпаду колоніальної системи та інформаційної революції.

5. Виклад основного матеріалу.

Упродовж століть постійний розвиток технологій, транспортної інфраструктури та налагодження міжнародних форм співпраці поступово сприяв формуванню все більш взаємозалежного та взаємопов'язаного світу. Завдяки цим факторам людство вступило в нову епоху глобальних зв'язків, коли події, що відбуваються в одній частині світу, можуть мати миттєвий вплив на інші його регіони. Звісно, торгівля вже давно набула глобального масштабу, і саме вона значною мірою стала рушійною силою початку епохи

Великих географічних відкриттів. Проте, глобальна економіка, яка сформувалася внаслідок цих процесів, залишалася досить ізольованою та характеризувалася значною нерівномірністю розвитку.

Помітні зрушення розпочалися з першою хвилею глобалізації, яка охопила приблизно столітній період і завершилася в 1914 році. Наслідки цього етапу глобалізації чітко відображаються в економічних показниках. Протягом цього століття обсяги світової торгівлі демонстрували стабільне зростання, сягаючи в середньому 3% на рік [11]. Завдяки такому динамічному розвитку, частка експорту в загальному світовому валовому внутрішньому продукті (далі ВВП) зростає з 6% на початку XIX століття до значних 14% напередодні Першої світової війни.

На рис. 1. відображено динаміку зростання обсягів світового експорту протягом останніх двох століть. Важливо зазначити, що ці показники представлені в незмінних цінах, тобто скориговані для усунення впливу інфляційних процесів, і проіндексовані відносно значення 1913 року, що слугує точкою відліку для порівняння.

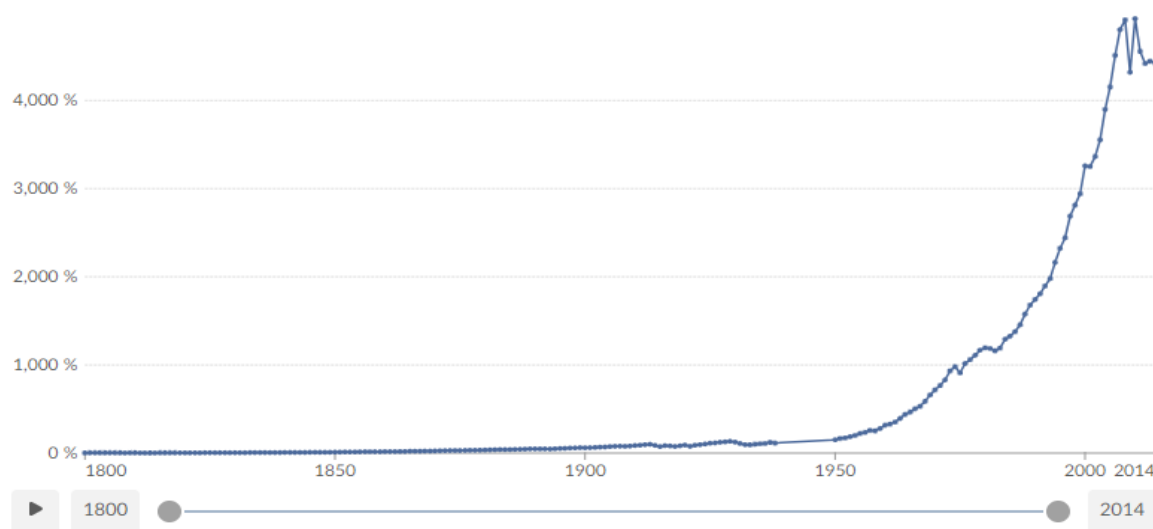

Рис. 1. Динаміка зростання світового експорту

Джерело: [11]

Рисунок 1 наочно ілюструє вражаюче зростання обсягів міжнародної торгівлі протягом останніх десятиліть. На сьогоднішній день показники світового експорту більш ніж у сорок разів перевищують рівень, зафіксований у 1913 році.

Проте, перша хвиля глобалізації та індустріалізації супроводжувалася й негативними наслідками. За даними Академії Хана [16], до кінця XIX століття більшість європейських держав, які активно брали участь у глобалізаційних та індустріальних процесах, колонізували значні території Африки. Вже до 1900 року Ефіопія залишалася єдиною незалежною країною на всьому континенті.

У подібному негативному контексті опинилися й великі держави, такі як Індія, Китай, Мексика та Японія, які раніше мали значний вплив на світовій арені. Вони виявилися нездатними або не бажали пристосовуватися до нових промислових і глобальних тенденцій. Західні країни обмежували їхній самостійний розвиток, блокуючи доступ до необхідного капіталу та передових технологій. Крім того, значна частина робітників у промислово розвинених країнах також не відчула позитивних змін від глобалізації, оскільки їхню працю почали замінювати промисловими машинами, або ж обсяги їхнього виробництва скоротилися через зростання іноземного імпорту.

У 1914 році з початком Першої світової війни завершилася епоха беззаперечного світового лідерства Заходу, а також припинився процес глобалізації. Військові дії

витіснили міжнародну торгівлю, руйнування інфраструктури стало домінувати над економічним розвитком, і держави знову вдалися до закриття своїх національних кордонів.

У міжвоєнний період, незважаючи на збереження глобальної мережі фінансових ринків, їхня нестабільність призвела до подальшого розриву світових економічних зв'язків і поглиблення дезінтеграції. Велика депресія, що розпочалася в Сполучених Штатах, спричинила крах економічного піднесення в Південній Америці та призвела до банкрутства численних банків у різних куточках світу. Як наслідок, до завершення Другої світової війни в 1945 році частка світової торгівлі у відсотковому співвідношенні до глобального ВВП скоротилася до 5%, досягнувши рівня, якого не спостерігалось протягом більш ніж століття.

У перші десятиліття після завершення Другої світової війни такі організації, як Європейський Союз та інші структури вільної торгівлі за підтримки США, значною мірою сприяли зростанню обсягів міжнародної торгівлі. У Радянському Союзі також спостерігалось розширення торгівлі, однак воно здебільшого було зумовлене централізованим плануванням, а не ринковими механізмами. Загалом у світі обсяги торгівлі повернулися до рівня 1914 року: у 1989 році частка експорту знову досягла 14% світового ВВП. Це супроводжувалося суттєвим зростанням доходів середнього класу в західних країнах [7]. Згодом, після падіння стіни, що розділяла Східну і Західну Німеччину, та розпаду Радянського Союзу, процес глобалізації почав стрімко прискорюватися.

Одночасно з цим Інтернет - ключова технологія Третьої промислової революції - забезпечив ще тісніший і пряміший зв'язок між людьми по всьому світу. Ба більше, він відкрив нові можливості для глобальної інтеграції виробничих ланцюгів: дослідження й розробки могли здійснюватися в одній країні, ресурси - залучатися з іншої, а виготовлена продукція та послуги - розповсюджуватися по всьому світу.

Водночас глобалізація має й негативний бік, що проявляється у впливі на клімат. Забруднення, яке виникає в одному регіоні, може спричинити екстремальні погодні явища в іншому. Крім того, вирубування лісів у небагатьох залишках світових «зелених легенів», таких як тропічні ліси Амазонки, завдає шкоди не лише глобальному біорізноманіттю, а й послаблює здатність планети поглинати небезпечні парникові гази.

Глобалізація, подібно до технологічних інновацій, відіграє подвійну роль у соціально-економічних процесах: з одного боку, вона призводить до зникнення або трансформації окремих традиційних сфер зайнятості, а з іншого — сприяє загальному економічному зростанню, стимулює розвиток нових секторів і створює сучасні, часто більш високооплачувані робочі місця. Така трансформація економічної структури, хоча й має позитивний довгостроковий ефект, може супроводжуватися соціальними викликами, особливо для вразливих груп населення та регіонів із менш диверсифікованою економікою.

У цьому контексті доцільним є застосування політики протекціонізму - особливо у випадках, коли йдеться про стратегічну необхідність збереження національних інтересів, підтримки внутрішнього виробництва або захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції на глобальному ринку. Такий підхід не заперечує переваг глобалізації, але дозволяє більш збалансовано реагувати на її наслідки та забезпечувати стабільний соціально-економічний розвиток країни.

Отже, поняття «глобалізація» вперше з'явилося на початку XX століття, поступово витіснивши вживаний раніше французький термін «мондіалізація». У другій половині XX століття термін набув свого сучасного змісту, а широкого поширення й популярності він досяг у 1990-х роках, коли почав активно використовуватись для характеристики безпрецедентного рівня міжнародної взаємозалежності, що виникла після завершення холодної війни [14]. Історичні витоки глобалізаційних процесів сягають XVIII–XIX

століть і пов'язані з істотним поступом у сфері транспортних і комунікаційних технологій, що сприяло зростанню міжнародної торгівлі та туризму. У своїй суті глобалізація є передусім економічним процесом інтеграції та взаємодії, який тісно пов'язаний із соціальними і культурними вимірами.

Попри те, що у французькій мові терміни «глобалізація» і «мондіалізація» часто вживаються як синоніми, в академічному дискурсі між ними простежується змістова відмінність. Зокрема, глобалізація розглядається як наступний етап після мондіалізації - етап, що характеризується зникненням національних ідентичностей та поступовим стиранням державних кордонів у межах глобальної мережі економічних зв'язків та обмінів.

У 2000 році Міжнародний валютний фонд визначив чотири ключові виміри глобалізації: торгівля й економічні операції, рух капіталу та інвестицій, міграція й мобільність населення, а також поширення знань і інформації [6]. Глобалізаційні процеси не лише чинять значний вплив на бізнес-середовище, організацію праці, економіку, соціокультурні ресурси та довкілля, а й самі формуються під впливом змін у цих сферах. У науковій літературі прийнято розмежовувати глобалізацію на три основні напрями: економічну, культурну та політичну глобалізацію [9].

Поняття «глобалізація» походить від латинського слова «globus» («куля», «земна куля»). На початках прикметник «глобальний», утворений від цього кореня в англійській мові, стосувався лише Землі. Проте, з часом в англійській мові сформувалися дієслово «globalize» та іменник «globalization», чиє значення еволюціонувало і стало означати процес набуття будь-яким явищем світового масштабу.

Хоча термін «глобалізація» з'явився в англійській мові ще у 1930-х роках, тоді він використовувався виключно в освітньому контексті та не набув широкого вжитку. Упродовж наступних десятиліть цей термін лише зрідка зустрічався у працях науковців та медіа, не маючи при цьому чіткого визначення. Одним із перших, хто вжив цей термін у значенні, близькому до сучасного загальноприйнятого, був французький економіст Франсуа Перру. На початку 1960-х років у своїх франкомовних роботах він використовував поняття «мондіалізація» (буквально «універсалізація» французькою), яке також перекладається як мундіалізація [14].

Поняття «залишкової глобалізації» вперше фігурує у книзі 1969 року «Сусліноїдні аналітичні множини в загальному випадку» (Souslinoid analytical sets in a general setting) [16]. Варто зазначити, що у цьому випадку термін застосовувався в контексті математики, зокрема для опису рівнянь та систематичних зв'язків.

Поняття «глобалізація» здобуло значну популярність, починаючи з другої половини XX століття. Важливим кроком стало офіційне включення слова «globalization» до англійських словників у 1961 році. Однак, значний імпульс для поширення терміна у наукових та ділових колах, а також для його перетворення на одне з найактуальніших сучасних понять, дала стаття «Глобалізація ринків», написана видатним професором Гарвардської школи бізнесу Теодором Левіттом у 1983 році. Часто саме йому приписують заслугу у популяризації цього терміна та його донесенні до широкої бізнес-спільноти наприкінці 1980-х [14].

Соціологи Мартін Олброу та Елізабет Кінг визначають її як сукупність «процесів, завдяки яким народи світу інтегруються в єдине глобальне суспільство» [8].

Інший відомий соціолог, Ентоні Гідденс, у книзі «Наслідки сучасності» трактує глобалізацію як «інтенсифікацію глобальних соціальних взаємозв'язків, які пов'язують віддалені місцевості, спричиняючи взаємний вплив локальних подій та подій, що відбуваються на значній відстані» [13].

Одну з ранніх дефініцій глобалізації запропонував у 1992 році професор соціології Роланд Робертсон з Абердинського університету, який є одним із перших дослідників у цій галузі. Він охарактеризував її як «компресію світу та інтенсифікацію свідомості про

світ як єдине ціле» [17].

Щодо виникнення самої концепції глобалізації, Джеймс і Стегер [14] припускають, що вона «сформувалася на перетині інтересів і діяльності чотирьох взаємопов'язаних груп: академічного середовища, журналістів, видавців/редакторів та бібліотекарів».

Журналіст Томас Л. Фрідман [12] зробив популярним термін «плаский світ», обґрунтовуючи це тим, що глобалізована торгівля, аутсорсинг, ланцюжки поставок та політичні процеси докорінно змінили світ, маючи як позитивні, так і негативні наслідки. На його думку, темпи глобалізації зростають, і її вплив на організацію та ведення бізнесу продовжить посилюватися.

Як результат, з'явилися ґрунтовні словники та енциклопедії, присвячені глобалізації, а також багатотомні збірки робіт сучасних дослідників, які всебічно аналізують це складне явище. Сучасні цифрові інструменти, такі як новий пошуковий механізм Ngram (рис. 2) – масштабна база даних Google, що містить майже 5,2 мільйона оцифрованих книг, доступних для онлайн-пошуку [2], дозволяють відстежувати публікації на цю тему.

Рис. 2. Тенденції використання терміна «глобалізація» у друкованих виданнях з 1500 по 2022 рік

Джерело: [2]

Масштаби використання терміна «глобалізація» у публікаціях відображають дані кількох великих баз. Баз даних публікацій, такі як Factiva, Expanded Academic ASAP, ISI Web of Knowledge, EBSCO Host та Proquest Newspaper Database, демонструють значну кількість матеріалів, що містять термін «глобалізація», починаючи з кінця XX століття. Зокрема, база Factiva виявила 355 838 публікацій, що містять цей термін. Розширена академічна база даних ASAP надала 7737 результатів, де «глобалізація» фігурує у заголовку; серед них – 5976 журнальних статей (починаючи з 1986), 1404 статті з журналів (з 1984) та 355 новинних матеріалів (з 1987). У базі даних ISI Web of Knowledge знайдено 8970 посилань із цим словом у заголовку з 1968 року. EBSCO Host Database містить 17188 результатів (з 1975), а Proquest Newspaper Database – 25856 статей, де згадується термін, починаючи з 1971 року.

Хоча термін «глобалізація» продовжує активно використовуватися в академічних дослідженнях, журналістиці та інших публікаціях, його осмислення у XXI столітті значною мірою було позначене глобальними викликами, такими як поширення COVID-19, зростання геополітичної напруженості та економічні зсуви. Ці події спровокували

дискусії про «деглобалізацію» або «реглобалізацію», ставлячи під сумнів незворотність процесів поглиблення взаємозалежності.

6. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Наукова новизна дослідження щодо аналізу історичного розвитку поняття «глобалізація» полягає у пропозиції періодизації, яка б враховувала не лише економічні, але й політичні, соціальні та культурні чинники, а також їхню взаємодію на різних історичних етапах. Це також включало елементи комплексного аналізу взаємозв'язку процесу та поняття: була простежена історія процесів та історія терміну, було досліджено, як саме історичний розвиток глобалізаційних процесів впливав на формування, еволюцію та зміст самого поняття «глобалізація» в науковому та публічному дискурсі, і навпаки, як зміна розуміння поняття впливала на сприйняття та динаміку світових процесів.

Підсумовуючи, можна констатувати, що у другій половині ХХ століття відбулася кардинальна трансформація уявлень про суспільне ціле. Потужні процеси (пост)модернізації, денационалізації та глобалізації охопили світ значно раніше, ніж були сформульовані загальноприйняті терміни для їх опису. Сам термін «глобалізація» тривалий час залишався вузькоспеціалізованим, рідковживаним і мав напрочуд широку палітру значень.

У сучасному розумінні глобалізація розглядається як комплексний і багатовимірний процес, що охоплює не лише економічну сферу, а й соціальні, політичні та культурні аспекти. Водночас саме економічна взаємодія та інтеграція виступають базовим ядром глобалізації, навколо якого формуються інші виміри цього явища.

Популярність глобалізації пояснюється її вкоріненням у процеси формування смислів на чотирьох згаданих раніше рівнях (академічного середовища, журналістів, видавців/редакторів, бібліотекарів). Як концепція, що інтегрувалася в ідею світового обміну, вона розвивалася різними шляхами, маючи різні відправні точки та спрямування. Якби цей термін залишався виключно на рівні ідей, його подальша доля була б досить обмеженою. Однак, проникаючи та трансформуючи наявні ідеологічні системи, термін закріпився, оскільки почав використовуватися для обґрунтування або просування певного політичного бачення світу. Таким чином, на нашу думку, використання цього поняття в його сучасному широкому значенні – як розширення та посилення соціальних зв'язків у глобальному просторі та часі – завжди було складовою ідеологічної боротьби та кодифікації конкретних політичних програм і цілей.

У ХХІ столітті використання терміна «глобалізація» не тільки не припинилося, але й стало предметом поглибленого аналізу та переосмислення, відображаючи реакцію світового дискурсу на останні глобальні події та зміни. Зберігається інтерес до його багатогранності та впливу на різні сфери життя суспільства.

Author details (in English)

GLOBALIZATION AS A CONCEPT AND HISTORICAL PHENOMENON: EVOLUTION OF THE TERM AND ITS MODERN INTERPRETATION

Iryna FEDYSHYN

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ruska St., 56, Ternopil, 46001, Ukraine
e-mail: ira.fedyshyn@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5531-4566>

Roman POHAIDAK

Ternopil Cooperative Vocational College
17, Ruska str., Ternopil, 46001, Ukraine
e-mail: r.pogaydak@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-7300-2983>

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the concept of "globalization" with an emphasis on its historical formation, conceptual evolution, and interdisciplinary nature. The etymological origin of the term from

the Latin «globus» is determined, which later acquired semantic development in the French version «mondialization», and was supplanted by the English term «globalization». It is shown that although in some languages these terms are equated, in scientific discourse globalization is interpreted as a new stage of world integration, which involves the blurring of national borders and the strengthening of transnational economic, political and cultural ties.

The study examines origins of globalization processes in the eighteenth and nineteenth centuries, associated with the development of transport and communication technologies that contributed to the growth of international trade and tourism. Considerable attention is paid to the period of the second half of the twentieth century, when after the Second World War there was a rapid growth of the global economy, enhanced by the activities of such institutions as the European Union and international trade organizations. The role of the Internet as a driving force of the Third Industrial Revolution, which provided a new level of global integration of production and scientific processes, is also considered.

The article analyzes contemporary scientific publications that trace new interpretations of globalization, in particular in the context of the COVID-19 pandemic, military conflicts, regionalism, and post-globalization transformation. The results of the study on «deglobalization» and «re-globalization» are presented. It is concluded that Ukrainian scholars are also actively studying globalization, mainly analyzing its impact on Ukraine and its place in the world, especially in view of current events. Classification of the main areas of globalization (economic, political, cultural) and points out the growth of negative global influence is provided. It is concluded that globalization is not only an economic but also a complex cultural, social and political phenomenon that continues to transform, maintaining its multidimensionality and ambivalence in the global context.

Key words: international trade, globalization, mondialization, deglobalization, re-globalization, Third Industrial Revolution, economic transactions, tourism.

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2025/25fibimi.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Fedyshyn, I. & Pohaidak, R. Globalization as a concept and historical phenomenon: evolution of the term and its modern interpretation. Socio-Economic Problems and the State (electronic journal), Vol. 32, no. 1, pp. 146-156. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2025/25fibimi.pdf>

Використана література:

1. Блок Н. Вплив глобалізаційних процесів на зовнішню міграцію населення України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Т. 7, № 2, 2020. С. 141-145
2. Вживання терміну «глобалізація» у літературі. URL: https://books.google.com/ngrams/graph?content=globalization&year_start=1930&year_end=2014&corpus=15&smoothing=3&share=&direct_url=t1%3B%2Cglobalization%3B%2Cc0
3. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт.; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.
4. Стрижак О. О. Глобалізація як суспільно-економічний феномен: методологічні основи аналізу. Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. 2012. № 9. С. 128–134;
5. Самойлов О. Ф. Поняття глобалізації, її сутність та теоретичні підходи. Проблеми міжнародних відносин. 2015. Вип. 10-11. С. 125-141
6. «Globalization: Threat or Opportunity?». International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm>
7. A brief history of globalization. URL: <https://www.weforum.org/stories/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/>
8. Albrow M., King E. Globalization, Knowledge and Society. London: Sage. 1993

9. Babones S. «Studying Globalization: Methodological Issues». In Ritzer, George (ed.). The Blackwell Companion to Globalization. Malden: John Wiley & Sons. 2008. p. 146
<https://doi.org/10.1002/9780470691939.ch7>
10. Baldwin R. The Great Trade Collapse: Causes, Consequences and Prospects A VoxEU.org Publication Geneve and London Graduate Institute and CEPR, 2009
11. Esteban Ortiz-Ospina, Diana Beltekian and Max Roser. Trade and Globalization. 2018. URL: <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>
12. Friedman, Thomas L. «The Dell Theory of Conflict Prevention». Emerging: A Reader. Ed. Barclay Barrios. Boston: Bedford, St. Martins, 2008. 49 p.
13. Giddens A. The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press. 1990. p. 64
14. James Paul, Steger Manfred B. «A Genealogy of globalization: The career of a concept». Globalizations. 2014. 11 (4): 417–34. doi: [10.1080/14747731.2014.951186](https://doi.org/10.1080/14747731.2014.951186)
15. Jindal N., Kumar K. (Eds.). Understanding Globalisation: Challenges and Prospects (1st ed.). 2023. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003434504>
16. Kruse A. H. Souslinoid analytic sets in a general setting. Providence, RI: American Mathematical Society. 1969 <https://doi.org/10.1090/memo/0086>
17. Robertson, Roland. Globalization: Social Theory and Global Culture (Reprint. ed.). London: Sage. 1992
18. Steger Manfred B. Globalization: A Very Short Introduction, 6th edn, Very Short Introductions. Oxford, 2023. URL: <https://doi.org/10.1093/actrade/9780192886194.001.0001>

References

1. Blok N. Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na zovnishniu mihratsiiu naselennia Ukrainy. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» Vol. 7, No 2, 2020. Pp. 141-145
2. Vzhivannia terminu «hlobalizatsiia» u literaturi. URL: https://books.google.com/ngrams/graph?content=globalization&year_start=1930&year_end=2014&corpus=15&smoothing=3&share=&direct_url=t1%3B%2Cglobalization%3B%2Cc0
3. Hlobalizatsiia ta rehionalizatsiia yak vektory rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn : kolektyvna monohrafiia / kol. avt.; za red. O. A. Dovhal, N. A. Kazakovoi. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2018. 540 p.
4. Stryzhak O. O. Hlobalizatsiia yak suspilno-ekonomichni fenomen: metodolohichni osnovy analizu. Ekonomichni visnyk NTUU «KPI»: zbirnyk naukovykh prats. 2012. No 9. Pp. 128–134
5. Samoilov O. F. Poniattia hlobalizatsii, yii sutnist ta teoretychni pidkhody. Problemy mizhnarodnykh vidnosyn. 2015. Vol. 10-11. Pp. 125-141
6. «Globalization: Threat or Opportunity?». International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm>
7. A brief history of globalization. URL: <https://www.weforum.org/stories/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/>
8. Albrow M., King E. Globalization, Knowledge and Society. London: Sage. 1993
9. Babones S. «Studying Globalization: Methodological Issues». In Ritzer, George (ed.). The Blackwell Companion to Globalization. Malden: John Wiley & Sons. 2008. p. 146.
<https://doi.org/10.1002/9780470691939.ch7>
10. Baldwin R. The Great Trade Collapse: Causes, Consequences and Prospects A VoxEU.org Publication Geneve and London Graduate Institute and CEPR, 2009
11. Esteban Ortiz-Ospina, Diana Beltekian and Max Roser. Trade and Globalization. 2018. URL: <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>
12. Friedman, Thomas L. «The Dell Theory of Conflict Prevention». Emerging: A Reader. Ed. Barclay Barrios. Boston: Bedford, St. Martins, 2008. 49 p.

13. Giddens A. The Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press. 1990. p. 64
14. James Paul, Steger Manfred B. «A Genealogy of globalization: The career of a concept». Globalizations. 2014. 11 (4): 417–34. URL: [doi:10.1080/14747731.2014.951186](https://doi.org/10.1080/14747731.2014.951186)
15. Jindal, N., Kumar, K. (Eds.). Understanding Globalisation: Challenges and Prospects (1st ed.). 2023. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003434504>
16. Kruse A. H. Souslinoid analytic sets in a general setting. Providence, RI: American Mathematical Society. 1969 <https://doi.org/10.1090/memo/0086>
17. Robertson, Roland. Globalization: Social Theory and Global Culture (Reprint. ed.). London: Sage. 1992
18. Steger, Manfred B., Globalization: A Very Short Introduction, 6th edn, Very Short Introductions. Oxford, 2023. URL: <https://doi.org/10.1093/actrade/9780192886194.001.0001>

© 2025 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
 This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
 You are free to:
 Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
 The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
 Under the following terms:
 Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
 You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
 No additional restrictions
 You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Puluj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

